

Політичні ризики і політична стабільність в Україні

Документ УНЦПД із оцінювання політичних ризиків

Випуск №16: Конфлікт між усталеними політичними практиками та викликами модернізації

Період: січень-квітень 2017 року.

Вплив факторів політичної нестабільності на рівні **7-8 балів** (вищий середнього) за десятибальною шкалою.

Довгостроковий прогноз (на період до 1 червня 2018 року): збереження впливу факторів політичної нестабільності на вказаному рівні.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ.....	2
1. ЦЕНТРИ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ.....	3
2. ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ВИКЛИКІВ БЕЗПЕЦІ.....	4
2.а. Характер ухвалення політичних рішень.....	4
2.б. Ситуація в зоні проведення антитерористичної операції.....	9
2.в. Внутрішньо- і зовнішньополітичні аспекти конфлікту на Сході України.....	10
2.г. Убивство колишнього депутата Державної Думи Росії Дениса Вороненкова.....	12
3. ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	13
ГЛИБИНА І СТРУКТУРА ПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ	15
ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ	16
Інформація про проект УНЦПД із оцінювання політичних ризиків.....	17

РЕЗЮМЕ

У моніторинговий період січня-квітня 2017 року основними викликами політичній стабільності залишається війна на Сході і спроби загострення внутрішньополітичної ситуації на її фоні, а також системна корупція та пов'язаний із нею конфлікт між правоохоронними структурами.

У зоні проведення Антитерористичної операції мало місце суттєве загострення й активізація бойових дій, у той же час процес мирного врегулювання у Мінську зайшов у черговий глухий кут і стали з'являтися «плани мирного врегулювання», зокрема, «план Артеменка», які ставлять під загрозу національні інтереси України. На цьому фоні народний депутат, колишня бранка російських спецслужб Надія Савченко розгорнула пропагандистську кампанію з метою легітимізації проросійських сепаратистів в окремих районах Донецької та Луганської областей та обміну військовополоненими.

За цих обставин у грудні 2016 р. було оголошено про початок блокади залізничного сполучення з тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей. На першому етапі представники української влади різного рівня та ЄС піддали ці акції жорсткій критиці, натомість блокаду підтримали місцеві і обласні ради у декількох областях України. Водночас, після «націоналізації» українських підприємств в окремих районах Донецької та Луганської областей 15 березня Президент своїм указом припинив переміщення вантажів через лінію зіткнення.

Середі інших безпекових викликів слід назвати продовження серії гучних політичних вбивств. Цього разу у березні 2017 року жертвою кілерів став російський політемігрант, колишній депутат Державної Думи Російської Федерації Денис Вороненков. У моніторинговий період слідство по цій справі не принесло конкретних результатів.

Одним із ключових викликів залишається системна корупція, яка, зокрема, пронизує вищі щаблі влади. Проявом цього стала справа голови Державної фіскальної служби Романа Насірова, яка була порушена Національним антикорупційним за звинуваченням у сприянні відмивання коштів народним депутатом позафракційним Олександром Онищенком. У цьому контексті набула звучання, як стверджують, корупційна схема постачання енергетичного вугілля «Роттердам+». Процеси боротьби із корупцією ускладнює конфлікт між різними правоохоронними органами, зокрема Генпрокуратурою і Національним антикорупційним бюро України.

Загалом, рівень ризиків політичної нестабільності становить 7-8 балів за 10-бальною шкалою.

1. ЦЕНТРИ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

В моніторинговий період основним центром прийняття політичних рішень залишався Президент, його найближче оточення та Адміністрація Президента. Також Президент продовжує виконувати функцію посередника і арбітра між різними групами інтересів, за цього посилилася його власна політична вага і контрольна роль, що зумовлено провідною роллю Президента у питаннях безпекової політики.

Важливу роль у системі прийняття політичних рішень відіграє Рада національної безпеки, зокрема, її секретар Олександр Турчинов та Міністерство внутрішніх справ в особі міністра Арсена Авакова. Також можна констатувати зростання політичної ваги Генеральної прокуратури та Національного антикорупційного бюро України, діяльність яких певною мірою різноорієнтована.

Що стосується уряду, то можна говорити про певні тенденції, які свідчать про прагнення до більшої політичної самостійності з боку його голови Володимира Гройсмана, хоча наразі її прояви у площині реальної політики є доволі слабкими.

За оцінками опитаного нами 21 експерта, у внутрішньополітичному вимірі групи впливу на зміст рішень тяжіють до орбіти Президента. Потужну роль відіграють зовнішньополітичні кола, передовсім, США, ЄС, міжнародні організації. Серйозний вплив має політика Росії. Водночас, на думку респондентів, на зміст рішень мало впливають прихильники ідеї відокремлення частин території України.

Таблиця 1. **Позиції експертів щодо центрів впливу на прийняття рішень в Україні (квітень 2017 року).** Вказувалась довільна кількість варіантів.

Центри впливу/Вага впливу	1	2	3	4	5
Президент				14	7
Найближче (персональне) оточення президента		1	12	6	
Адміністрація президента		2	15	4	
Уряд			6	13	2
Парламентська більшість (пропрезидентська)		5	5	8	4
Парламентська меншість (опозиція)	3	8	7	3	
Позапарламентські політичні кола	2	5	8	6	
Партії	4	6	6	5	
Публічні позапарламентські позапартійні (громадські) кола	1	4	9	5	2
Прихильники ДНР і ЛНР	4	10	5	2	
Непублічні неформалізовані кола впливу	1	2	6	9	3
Лобісти виробничих галузей, власники виробництв		4	9	6	2
Органи місцевої виконавчої влади (державні адміністрації)	5	7	5	4	
Органи місцевого самоврядування	8	9	4		
МВФ			5	14	2
ЄС				11	10
РФ			2	11	8
США				7	14
Варіанти, запропоновані експертами Добровольчі батальйони			1		

У моніторинговий період також слід констатувати, що правляча коаліція дедалі більше набуває рис ситуативної більшості, водночас можна говорити про подальшу фрагментацію у стані парламентської опозиції та розмивання її електорального поля низкою політтехнологій.

2. ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ВИКЛИКІВ БЕЗПЕЦІ

2.а. Характер ухвалення політичних рішень

Процес ухвалення політичних рішень у моніторинговий період свідчить про те, що важливі для країни рішення ухвалюються без належного обґрунтування, перетворення носять не достатньо поступальний і системний характер. Цю тенденцію ілюструє ситуація із транспортною блокадою Донбасу, спрямованою на перешкоджання трафіку різних товарів з окупованих територій та протидії торгівлі з там розташованими підприємствами.

Вона почалась під приводом звільнення полонених. 16 грудня 2016 року бійці добровольчих батальйонів та ряд політиків заявили, що якщо протягом семи днів усі українські військовополонені не будуть звільнені сепаратистами, добровольці почнуть тотальну блокаду окупованих територій. Організатори блокади, серед яких були ветерани добровольчих батальйонів, що свого часу діяли в зоні антитерористичної операції на Донбасі¹, а також народні депутати Семен Семенченко, Володимир Парасюк та Тарас Пастух, створили «штаб блокади» та заявили, що не будуть не пропускати метал, вугілля, деревину та промислові партії алкоголю і сигарет. Гаслом блокади стало «Ні - торгівлі на крові».

«Штаб блокади» організував так звані «редути» на різних напрямках, які блокували сполучення з окупованими територіями. 26 грудня було заблоковано залізничне сполучення із Горлівкою, 25 січня учасники акції перекрили залізницю на Луганщині між станціями Світланове та Шипілове, через що поліція відкрила кримінальне провадження за ч.1 ст. 279 Кримінального кодексу «Блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства шляхом влаштування перешкод, відключення енергопостачання чи іншим способом, яке порушило нормальну роботу транспорту або створювало небезпеку для життя людей, або настання інших тяжких наслідків». 28 січня у «штабі блокади» заявили, що мають намір розширити акцію. 2 лютого було перекрито залізничний переїзд поблизу міста Бахмут, а 10 лютого - залізничне сполучення Ясинувата-Костянтинівка. 16 лютого було заблокована автодорога біля міста Золоте, а 25 лютого учасники блокади Донбасу відкрили новий редут в районі населеного пункту Новотроїцьке Донецької області. 6 лютого було зроблено спробу деблокувати «редут» біля Бахмуту, проте учасники акції перепинили автобуси з найманими молодиками. За версією поліції, в автобусі перебували співробітники Курахівської теплоелектростанції.

Загалом, представники української влади переважно гостро критикували блокаду, яка фактично привела до припинення поставок вугілля з окупованих територій, наголошуючи на потребі силового припинення блокади, мотивуючи це економічними та безпековими ризиками.

Проблема диверсифікації джерел постачання набула політичної гостроти особливо після того, як парламентська фракція партії «Самопоміч» звинуватила діючий уряд у безвідповідальності і саботажі процесу диверсифікації поставок вугілля: «Українці

¹ Ветерани АТО починають блокаду окупованого Донбасу. – 26 грудня 2016 року // <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2146445-veterani-ato-pocinaut-blokadu-okupovanogo-donbasu.html>.

платять за електроенергію, у вартість якої закладена ринкова ціна вугілля в Європі! Тому уряд мав всі можливості забезпечити енергетичну незалежність від територій, окупованих Росією»². Також набув розголосу скандал довкола формування граничної оптової ціни на вугілля на внутрішньому ринку, відомої як «формула Роттердам+», яку Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, запровадила наприкінці березня 2016 року для розрахунку оптової ринкової ціни на електроенергію. Гранична оптова ціна на вугілля мала формуватися на основі ціни (індекс API2) у ході торгів на біржі у Роттердамі плюс вартість транспортування вугілля з порту Роттердам споживачам в Україну. Запровадження цієї формули, між іншим, було обумовлено диверсифікацією джерел постачання вугілля. Натомість, блокада окупованих територій засвідчила, що лєвова доля енергетичного вугілля продовжує надходити саме звідти, що підставило під сумнів обґрунтованість ціноутворення за формулою «Роттердам+», тим паче, що більша частина імпортованого вугілля, більше 60%, надходить з Росії, у тому числі, можливо, і контрабандне вугілля з окупованих територій»³.

Критикуючи організаторів блокади, прем'єр Володимир Гройсман заявив, що формула «Роттердам+» в Україні не використовується, а її застосування у разі продовження блокади призведе до зростання тарифів на електроенергію: «Якщо хтось говорить, що потрібно задіяти формулу «Роттердам+», я категорично проти цього. Тому що задіяння формули «Роттердам +» в ціні на вугілля призведе до збільшення ціни на вугілля в тарифі майже в два рази. Сьогодні вона обчислюється в 1 730 грн., а «Роттердам+» - це \$95 + \$10 доставка. Це буде \$105, тобто ціна вугілля в ціні електроенергії складе близько 3 тис. грн. Ми вважаємо це неприпустимим»⁴.

Дещо іншу версію озвучив міністр енергетики та вугільної промисловості Ігор Насалик, який заявив, що міністерство відійшло від формули «Роттердам+»: «Різниця між тією ціною, по якій закуповується вугілля газової групи і антрацитової групи в Україні, на 1,5 тис. грн менше, ніж це було б з «Роттердам+». Ми відійшли, як міністерство, від «Роттердам+». Зараз не використовується. «Роттердам+» повинна була вирішити питання диверсифікації вугілля. Але взяли середнє за 9 місяців. Якщо вона коливалася від 45 дол. до 92 дол., то на сьогоднішній момент, якщо закуповувати по 92 дол., вона не відповідає. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, - це незалежний регулятор. Але відповідально говорю, що ціна, яка закладена в ціновій політиці формування оптово-ринкової ціни, на сьогоднішній день складає 1 730 грн»⁵.

Натомість, наступного дня голова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг Дмитро Вовк заявив, що запроваджена у березні 2016 р. методика визначення оптової ринкової ціни на електроенергію за формулою «Роттердам +», - «це діючий документ». «Він використовується комісією», - підтвердив Дмитро Вовк, заявивши, що оптово-ринкова

² Уряд поставив Україну у залежність від окупанта та не сформував стратегічні запаси вугілля, - Заява «Самопоміч» від 13 лютого 2017 року // <http://samopomich.ua/uryad-postavyv-ukrayinu-u-zalezhnist-vid-okupanta-ta-ne-sformuvav-strategichni-zapasy-vugillya-zayava-samopomochi/>

³ Африканське чи американське: Де Україна купує вугілля // <https://ua.112.ua/statji/afrykanskyi-abo-amerykanskyi-heohrafiia-zakupivel-ukrainoiu-vuhillia-370336.html>

⁴ Формула "Роттердам+" недопустима, будем готовиться к веерным отключениям - премьер // <https://delo.ua/business/grojsman-formula-rotterdam-nedopustima-budem-gotovitsja-k-v-328025>

⁵ Минэнергоуля отошло от формулы ценообразования на уголь "Роттердам плюс". - Насалик. - 13 лютого 2017 року // <http://www.capital.ua/ru/news/85181-minenergo-otoshlo-ot-formuly-tsenoobrazovaniya-na-ugol-rotterdam-plyus>

ціна встановлюється за методологією, яка посиляється на котирування вугілля в портах Роттердама⁶. Таким чином, він фактично дезавував політичні заяви Прем'єра і запевнення міністра енергетики та вугільної промисловості. Питання, наскільки економічно обґрунтована формула «Роттердам+», особливо, враховуючи походження вугілля, а також фактичної відсутності диверсифікації джерел постачання енергоносіїв залишилися відкритими.

15 лютого Кабінет міністрів України запровадив надзвичайні заходи в енергосистемі України, спрямовані на мінімізацію витрат антрацитової групи вугілля на теплових генераціях держави, та передбачали запровадження віялових відключень, щоб збалансувати вироблення і споживання електроенергії. 16 лютого на засіданні Ради національної безпеки, на якому розглядалися питання нейтралізації загроз енергетичній безпеці України. Президент Петро Порошенко назвав блокаду поставок вугілля з непідконтрольних територій Донбасу дестабілізуючим чинником. Він наголосив, що продовження блокади поставок вугілля з Донбасу призведе до зупинки металургійних підприємств та зниження надходжень до бюджету, при цьому велика кількість працівників металургійних підприємств втратить роботу, а безробітні шахтарі на непідконтрольній території поповнять лави бойовиків, крім того, блокада загрожує енергетичній безпеці України і може призвести до відключення світла й опалення в багатьох населених пунктах⁷. Того ж дня було введено в дію рішення Ради національної безпеки й оборони «Про невідкладні заходи щодо нейтралізації загроз енергетичної безпеки України та посилення захисту критичної інфраструктури». У ньому йшлося про невиконання Кабінетом міністрів попередніх рішень РНБО від 14 листопада 2014 року та від 6 травня 2015 року, які стосувалися посилення контролю за переміщенням товарів із окупованих територій; реконструкції енергоблоків теплових електростанцій та теплоелектроцентралей, на яких використовується вугілля антрацитової групи, для забезпечення застосування ними вугілля газової групи вітчизняного видобутку; диверсифікації джерел постачання вугілля в Україну та створення резерву енергетичного вугілля України⁸. Міжнародні організації підтримали позицію уряду і Президента. 17 лютого представники країн G7 в Україні закликали припинити блокаду поставок вугілля з окупованих територій.

Ситуація з блокадою торгівлі мала також протестну складову. 19 лютого, у річницю початку протистояння на вулиці Грушевського, прихильники блокади, зокрема Організації українських націоналістів, бійці і ветерани добровольчих батальйонів, за участі народних депутатів з фракції «Самопоміч» Семена Семенченка та Єгора Соболева, а також позафракційного Володимира Парасюка провели у Києві віче на підтримку блокади торгівлі з окупованими територіями Донбасу, ходу центральними вулицями і спробували поставити намет неподалік Адміністрації Президента, що викликало сутички між протестувальниками і правоохоронцями. «Прохання до кожного стати центром організації маленького Майдану. Чим більше людей висловить свою позицію думкою чи справою, тим менше у лідерів клептократії та їхніх підлеглих буде сміливості чинити нові

⁶ Формула Роттердам+ в Украине работает. – НКРЭ. – 14 лютого 2017 року // http://news.liga.net/news/economics/14691416-formula_rotterdam_v_ukraine_rabotaet_nkre.htm

⁷ Порошенко різко висловився про блокаду Донбасу // https://zaxid.net/poroshenko_rizko_vislovivsya_pro_blokadu_donbasu_n1418046

⁸ Указ Президента України №37/2017 про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 лютого 2017 року «Про невідкладні заходи з нейтралізації загроз енергетичній безпеці України та посилення захисту критичної інфраструктури» // <http://www.president.gov.ua/documents/372017-21302>.

напади», - написав С. Семенченко на своїй сторінці у Facebook. Його колега по фракції Єгор Соболєв зазначив, що «реалізація наших вимог напряму залежить від того, скільки людей по всій країні продемонструють підтримку. Сьогодні акції на підтримку блокади та проти нападів на її учасників плануються мінімум у 10 містах». «Але в більшості міст готових активно діяти наразі замало», - визнав він⁹.

20 лютого Володимир Гройсман закликав «штаб блокади» до пошуку спільного вирішення проблеми. Представникам штабу запропонували увійти до комісії з обміну полоненими, пообіцяли скасувати дозволи СБУ на переміщення товарів через пункти пропуску і переміщувати вантажі у відповідності з законом про боротьбу з тероризмом¹⁰. У свою чергу, ватажки невідконтрольних територій висунули ультиматум українській стороні, в якому попередили про наміри припинити поставки вугілля в Україну, а також ввести «зовнішнє управління» на підприємствах, що працюють на окупованих територіях, але зареєстровані на вільних територіях з 1 березня 2017 року, якщо не буде знята блокада¹¹.

28 лютого «штаб блокади» заявив, що припиняє перемовини з урядом, оскільки, за їхніми словами, бойовики ОРДЛО, і Кремль, і вище керівництво України виступають за припинення транспортної блокади, то це є свідченням не тільки торгівельних зв'язків між ними під час війни, але й прямої зради інтересів України¹². Того ж дня міністр внутрішніх Арсен Аваков на урядовій нараді з представниками металургійних підприємств закликав Антитерористичний центр дати силовим органам повноваження розганяти учасників «блокади торгівлі з окупантами» на Донбасі: «Володимире Борисовичу, лібералізм нашого уряду не знає меж. Місяць нашої ліберальної політики, ваших ліберальних переговорів з ініціаторами цієї блокади ні до чого не призводить. Треба приймати рішення», – заявив міністр, звертаючись до глави уряду В. Гройсмана¹³.

Конфлікт довкола блокади Донбасу вийшов на нове коло, коли 1 березня представники невизнаних республік заявили, що на підприємствах з українською юрисдикцією вводиться зовнішнє «державне» управління». На невідконтрольній території знаходиться кілька десятків підприємств та шахт, що належать підрозділам найбільшої промислової групи України SCM Ріната Ахметова, - «Метінвест», «Донецьксталь» та «ДТЕК»¹⁴. З того часу ці компанії фактично втратили контроль над власними активами у ОРДЛО, загалом, це близько 40 підприємств.

На цьому фоні місцеві та обласні ради у декількох областях України, зокрема, Київської, Хмельницької, Волинської, Рівненської, Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської областей ухвалили звернення на підтримку блокади. 13 березня співробітники Служби безпеки України та найсучасніший спецназ КОРД (Корпус оперативно-раптової дії)

⁹ До чого призведе розгін блокувальників на Донбасі? - БіБіСі. 14 березня 2017 р. // <http://www.bbc.com/ukrainian/features-39265293>.

¹⁰ «Штаб блокади» заявляє, що Гройсман озвучив їм дві пропозиції. – 21 лютого 2017 року // <https://www.epravda.com.ua/news/2017/02/21/621629/>.

¹¹ Ватажки бойовиків погрожують зупинити вугілля і забрати підприємства. – 27 лютого 2017 року // <http://www.pravda.com.ua/news/2017/02/27/7136579/>.

¹² У штабі блокади відмовилися від переговорів з урядом. – 28 лютого 2017 року // <http://www.pravda.com.ua/news/2017/02/28/7136663/>.

¹³ МВС просить дозволити розгін учасників «блокади Донбасу». – 28 лютого 2017 року // <http://www.pravda.com.ua/news/2017/02/28/7136727/>.

¹⁴ В ОРДЛО «націоналізували» українські підприємства. Підприємства під українською юрисдикцією, розташовані на невідконтрольній Києву території Донбасу, переходять під зовнішнє управління бойовиків «ДНР» та «ЛНР». – 1 березня 2017 року // http://zik.ua/news/2017/03/01/v_ordlo_natsionalizuvaly_ukrainski_pidpriyemstva_1052247

Національної поліції розігнали «редут» на станції «Кривий Торець» Донецької області, а 40 учасників блокади затримали, проте, наступного дня всіх відпустили. Ця подія спричинила низку протестних акцій, зокрема 14 березня у «День українського добровольця» члени «ОУН» організували невеликі заворушення у Києві. Колишній лідер партії «Правий сектор», голова руху «ДІА» («Державницька ініціатива Яроша») Дмитро Ярош засудив розгін «редуту», водночас зазначив, що блокада має відбуватися на державному рівні із мінімальними втратами для держави та економіки¹⁵.

15 березня РНБО прийняла рішення про припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення до виконання пунктів 1-2 Мінських домовленостей від 12 лютого 2015 року, тобто, до повного припинення вогню та відведення важкого озброєння від лінії зіткнення, а також повернення захоплених підприємств під українську юрисдикцію¹⁶. Президент зазначив негативні економічні, безпекові та міжнародні наслідки для України загалом і для мешканців окупованих територій¹⁷. Водночас він відзначив, що влада реагує на реакцію суспільства і було скорочено перелік товарів, які дозволяється перевозити через лінію зіткнення і що планується розробка про відновлення територіальної цілісності. Він запропонував РНБО прийняти рішення і ввів його в дію про тимчасове припинення перевезення вантажів, назвавши його вимушеною відповіддю на втрату українських підприємств через «спільні зусилля блокадників і терористів»¹⁸.

Більшість опитаних нами експертів (65%) оцінюють економічну стратегію щодо окупованих територій, яка існувала досі, як неефективну. Разом із тим, 46% негативно оцінюють громадянську блокаду, а 27% вважають її вимушеним кроком. Водночас, 52% вважають запровадження блокади на державному рівні вимушеним кроком влади, до якої її спонукали акції протесту.

Загалом, ситуація із блокадою окупованих територій продемонструвала наявність серйозного конфлікту між прихильниками жорсткої лінії щодо сепаратистських утворень в українському політикумі та частиною суспільства з одного боку, і владою, представники якої виступали за збереження тісних економічних контактів з невідконтрольними територіями і створення умов для функціонування промислових груп, підприємства яких працюють на окупованій території, з іншого. Крім того, ситуація виявила активний політичний процес, спрямований на дискредитацію владної політичної команди та на піднесення протестних настроїв.

¹⁵ Ярош висловився про блокаду Донбасу. - 14 березня 2017 року // https://gazeta.ua/articles/politics/_arosh-vislovivnya-pro-blokadu-donbasu/758801

¹⁶ О. Турчинов: Враховуючи захоплення українських підприємств та загострення безпекової ситуації в зоні АТО, РНБО України прийняла рішення припинити переміщення вантажів через лінію зіткнення. - <http://www.rnbo.gov.ua/news/2722.html>

¹⁷ Виступ Президента на засіданні Ради національної безпеки та оборони 15 березня 2017 року. - <http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-na-zasidanni-radi-nacionalnoyi-bezpeki-ta-40378>

¹⁸ Там само.

2.6. Ситуація в зоні проведення антитерористичної операції

У моніторинговий період основним безпековим викликом залишалися бойові дії на Сході У зоні АТО періодично відбувалися серйозні загострення ситуації. Найгарячішими точками залишалися Авдіївка, Мар'їнка, Станиця Луганська, Світлодарська дуга (лінія оборони) і Маріупольський напрям.

Одне з найбільш серйозних загострень сталося наприкінці січня в районі 20-тисячної Авдіївки. 29 січня бойовики почали штурм промислової зони, який виявилася невдалим, при цьому обидві сторони понесли втрати, загинули троє українських військових, один отримав поранення. Внаслідок обстрілів Авдіївки 30-31 січня, у тому числі із застосування систем залпового вогню «Град», місто у сильний мороз залишилося без води, електрики і теплопостачання, зупинилася фільтрувальна станція й коксохімічний завод. У місті було оголошено надзвичайний стан, почалася часткова евакуація, до міста було направлено додаткові сили Державної служби України з надзвичайних ситуацій та гуманітарну допомогу, у тому числі від «Червоного Хреста», громадських та волонтерських організацій. Президент Петро Порошенко перервав свій робочий візит до Німеччини через обстріли в Авдіївці, які призвели до надзвичайної ситуації.

Тривалий час через обстріли ремонтникам не вдавалося відновити постачання, а гарантії, надані бойовиками та російської стороною Спільного центру контролю та координації, неодноразово порушувалися ними. Так, 2 лютого у наслідок обстрілу важкі поранення отримав полковник ДСНС Дмитро Трителькін, який згодом помер у шпиталі. Теплоенергетичне, водо- і газопостачання Авдіївки було відновлено лише 5 лютого.

Міністерство закордонних справ України засудило обстріли Авдіївки і заявило, що навмисні обстріли російськими окупаційними військами житлових кварталів, застосування забороненого мінськими домовленостями важкого озброєння, провокування гуманітарної кризи в регіоні можуть кваліфікуватися як військовий злочин, грубе порушення Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року. 1 лютого Рада Безпеки ООН засудила застосування важкої зброї, висловила повну підтримку суверенітету і територіальної цілісності України, наголосила на необхідності строгого пакету заходів з імплементації Мінських угод і закликала до негайного припинення вогню¹⁹.

Більшість опитаних експертів (74%) позитивно оцінює оперативність і ефективність дій влади у ситуації що склалася у Авдіївці. Водночас близько 80% доволі низько оцінюють ефективність дипломатичних кроків у вирішенні конфлікту на Сході України, а 37% важчають їх ефективними.

Ще одне серйозне загострення в районі Авдіївки мало місце 13 травня, коли унаслідок обстрілу бойовиками житлових кварталів загинуло чотири мирних мешканці.

8 лютого у Макіївці пострілом із вогнемету «Джміль» було вбито одного із лідерів проросійських терористів, прихильника входження всього Донбасу до складу Росії, командира батальйону «Сомалі», що входить до складу воєнізованих груп «Донецької народної республіки», Михайла Толстих, відомого як «Гіві».

¹⁹ Рада безпеки ООН прийняла запропоновану українською стороною заяву для преси. – 1 лютого 2017 року // https://dt.ua/POLITICS/v-radbezi-oon-vislovili-sturbovanist-situaciyeyu-v-avdiyivci-231859_.html

Активні бойові дії також продовжувались у районі Світлодарської дуги, де підрозділам Збройних Сил України вдалося просунути углиб «сірої зони».

2.в. Внутрішньо- і зовнішньополітичні аспекти конфлікту на Сході України

На тлі збройного протистояння на Донбасі і відсутності прогресу у мирному вирішенні конфлікту із Російською Федерацією, активізувалися політичні сили, які деякі експерти пов'язують із колишнім головою Адміністрації Леоніда Кучми, впливовим у різних неформальних політичних колах політиком і бізнесменом Віктором Медведчуком. Обличчям цього руху стала колишня військовослужбовець Збройних Сил України народний депутат, яка у 2014 році очолювала передвиборчий список партії «Батьківщина», Надія Савченко, а його метою – переведення сприйняття збройного конфлікту із Росією довкола Донбасу у площину протистояння між «Київською владою» і «ОРДЛО» – «окремими районами Донецької та Луганської областей».

Савченко ввела в інформаційне середовище ряд тез, які руйнували консенсус у принципових підходах щодо процесу мирного врегулювання на Донбасі та деокупації Криму. Зокрема, на її думку, щоб повернути Донбас, треба відкласти на другий план проблему окупованого Криму: «Ми не повинні відмовитися від Криму. Він зараз залишається невизнаною окупованою територією. Крим – це чергове Придністров'я. І щоб не зробити Придністров'ям ще й Донбас, вони (офіційний Київ. – *Авт.*) залишать окупованим Крим і заберуть Донбас»²⁰. Слід зазначити, що своєрідною «програмою-мінімум» Російської Федерації на Донбасі, є домогтися поступок від української сторони у питання Криму, або іншими словами, поміняти Донбас на Крим.

Риторика Савченко дивним чином співпала з кроками «тіньової дипломатії» декотрих українських політиків і груп інтересів. Нагадаємо, що у грудні 2016 р. у *The Wall Street Journal* у статті Віктора Пінчука також висувалася ідея відмови від «кримського питання» задля врегулювання конфлікту на Сході²¹. Ця позиція крупного українського бізнесмена, можливо, продиктована його бізнес-інтересами у РФ, викликала переважно критичні оцінки і тоді негативно вплинула на його репутацію: традиційний український ланч, організований під час Всесвітнього економічного форуму у Давосі «Фондом Віктора Пінчука» у січні 2017 р. вирішили проігнорувати Президент та низка українських політиків.

19 лютого стало відомо, що депутат фракції Радикальної партії Олега Ляшка Андрій Артеменко передав раднику з національної безпеки президента США Майклу Флінну²² план мирного урегулювання конфлікту на Донбасі, що передбачав передбачав виведення

²⁰ Повернути Донбас можна лише шляхом тимчасової здачі Криму, - Савченко. – 17 січня 2017 року // <https://ua.112.ua/ato/povernuty-donbas-mozhna-lyshe-shliakhom-tymchasovoi-zdachi-krymu-savchenko-365845.html>

²¹ Victor Pinchuk. Ukraine Must Make Painful Compromises for Peace With Russia. - December 29, 2016 // <https://www.wsj.com/articles/ukraine-must-make-painful-compromises-for-peace-with-russia-1483053902>

²² Майкл Флінн у лютому 2017 року пішов із посади через скандал, пов'язаний із його контактами із послом Росії в США.

всіх російських військ зі Східної України в обмін на зняття санкцій з Росії та передачу Криму в оренду РФ на 50 чи 100 років²³.

Український політикум та громадськість загалом негативно оцінив цю ініціативу, а 21 лютого проти Артеменка було порушено криміналу справу за ст. 111 «Державна зрада» ККУ. Сам Артеменко, який окрім українського, мав ще й канадське громадянство, втік за кордон. 29 квітня Президент своїм припинив українське громадянство Артеменка, а 16 травня було достроково припинено його повноваження як народного депутата.

24 лютого стало відомо, що Надія Савченко і Керівник українського центру звільнення полонених «Офіцерський корпус» Володимир Рубан провели переговори із лідерами бойовиків «Донецької народної республіки» про звільнення українських військовополонених та відвідали українських військовополонених. Цей крок представники влади та українські політики, задіяні у перемовинах щодо звільнення заручників та мирного врегулювання на Сход, розцінили як відверто провокаційний і такий, що дискредитує узгоджену позицію української сторони на переговорах. Після візиту Савченко до Макіївської колонії, представники бойовиків заявили про те, що вони хочуть також здійснити інспекційну поїздку у місця, де утримуються затримані українською стороною члени незаконних збройних формувань та колаборанти. Пізніше СБУ затримала Володимира Рубана та провела допит Савченко, після чого скасувала дозвіл Рубану на перетин лінії розмежування. Керівник Служби безпеки України зазначив, що її поїздка на тимчасово окуповані території не була узгоджена з жодним державним органом, в тому числі з українськими спецслужбами, хоча раніше Савченко надавала протилежну інформацію. Керівник СБУ заявив, що під час розмови зі слідчими, народний депутат Надія Савченко відмовилась свідчити проти себе.

Оглядачі оцінюють діяльність Надії Савченко як прагнення легітимізувати представників «ОРДЛО» як повноправної сторони на переговорах і поступово зняти відповідальності за цей процес із російської сторони, що сприяло б посиленню їхньої позиції у питання зняття санкцій. Уповноважена президента з питань врегулювання на Сході Ірина Геращенко, коментуючи поїздку в Донецьк народної депутатки Надії Савченко, заявила, що Україну всіма силами підштовхують до легітимізації бойовиків, намагаючись створити сценарій прямих переговорів, паралельні й аналогічні до Мінського процесу, але без Росії та ОБСЄ, але позиція Президента, уряду і парламентської більшості - ніяких прямих переговорів і легітимізації бойовиків

Зі свого боку Росія також намагалася підняти ставки. Так, 18 лютого Президент Путин підписав указ «Про визнання в Російській Федерації документів та реєстраційних знаків транспортних засобів, виданих громадянам України та особам без громадянства, які постійно проживають на територіях окремих районів Донецької та Луганської областей України»²⁴. Цим документом, зокрема, стверджувалося, що він підписаний «з метою захисту прав і свобод людини й громадянина», з посиланням на «загальновизнані принципи і норми міжнародного гуманітарного права», на період до врегулювання

²³ Megan Twoney and Scott Shane. A Back-Channel Plan for Ukraine and Russia, Courtesy of Trump Associates. – Februar, 19, 2017 // https://www.nytimes.com/2017/02/19/us/politics/donald-trump-ukraine-russia.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&clickSource=story-heading&module=a-lede-package-region®ion=top-news&WT.nav=top-news&_r=0

²⁴ Указ президента Російської Федерації «О признании документов, выданных гражданам Украины и лицам без гражданства, проживающим на территориях отдельных районов Донецкой и Луганской областей Украины». - 10 лютого 2017 року // <http://kremlin.ru/events/president/news/53895>

ситуації на Донбасі. Президент Порошенко на полях 53-ї Міжнародної конференції з питань безпеки у Мюнхені 18 лютого заявив, що рішення президента РФ Володимира Путіна про визнання в Росії паспортів, виданих псевдовладою так званих «ДНР» і «ЛНР», є черговим доказом російської окупації та порушення міжнародного права²⁵. Цей крок також засудили офіційні представники США, Німеччини, Франції та ЄС. Як заявив генеральний секретар Організації з безпеки і співпраці в Європі Ламберто Дзаннієра, цей крок Росії став кроком назад від і так «дуже далекої» мети зупинити війну на Донбасі²⁶.

Таким чином, РФ усіляко намагається нівелювати стратегію «м'якої сили», до якої вдається Україна у процесі врегулювання конфлікту Донбасі і яка полягає у зменшенні інтенсивності бойових дій, ізоляції бойовиків та посиленні політичного й економічного тиску на РФ, щоб змусити її припинити підтримку бойовиків та виведення військових та найманців зі Сходу. Стратегія Росії полягає у політичній легітимізації невизнаних республік і їхнього політичного й бойового керівництва, та переведення конфлікту у внутрішньоукраїнську площину. 85% опитаних нами експертів вважають, що кроки, зроблені Надією Савченко й Андрієм Артеменком, можна кваліфікувати як вигідні Кремлю, водночас, лише 33% підтримують думку, що їхні дії скеровуються безпосередньо російською стороною.

2.г. Убивство колишнього депутата Державної Думи Росії Дениса Вороненкова

Іншою важливою загрозою безпеці в Україні, що має далекосяжні політичні наслідки, є політичні убивства. Зокрема, на фоні того, що у справі про вбивство журналіста Павла Шеремета у липні 2016 року слідству не вдалося досягти конкретних результатів, 23 березня 2017 року Києві застрелили колишнього депутата Державної Думи Росії від Комуністичної партії Росії Дениса Вороненкова. Перед загибеллю мав намір зустрітися з ще одним колишнім депутатом Держдуми Іллею Пономарьовим.

У жовтні 2016 року Вороненков разом із дружиною Марією Максаковою, також колишньою депутаткою російського парламенту, переїхав до Києва. 4 грудня закінчилися його депутатські повноваження, а 6 грудня він отримав громадянство України, відмовившись від російського. Враховуючи неоднозначність політичних поглядів Дениса Вороненкова, є підстави думати, що він залишив Росію через побоювання кримінального переслідування після завершення каденції. В Росії депутат був фігурантом щонайменше двох кримінальних справ: його підозрювали в рейдерському захопленні будівлі в Москві і хабарництві, проте не змогли позбавити депутатської недоторканності²⁷. 14 лютого Слідчий комітет РФ оголосив экс-депутата в розшук за звинуваченням у рейдерському захопленні в 2011 році будівлі в центрі Москви вартістю \$5 млн, а 3 березня Басманний суд у Москві заочно арештував його.

Після переїзду до Києва Вороненков став активно виступати з критикою російської влади, а його побіг із Росії українська сторона намагалася використати на свою користь. Вороненков, як стверджувалося, допомагав українській прокуратурі збирати досє щодо

²⁵ Порошенко: Визнання Росією «паспортів» «ДНР» і «ЛНР» є черговим доказом порушення міжнародного права. – 18 лютого 2017 року // <https://www.unian.ua/politics/1784487-poroshenko-viznannya-rosieyu-pasportiv-dnr-ta-lnr-e-chergovim-dokazom-porushennya-mijnarodnogo-prava.html>

²⁶ Тривожне рішення. Як світ відреагував на визнання Росією паспортів «ЛНР» і «ДНР». – 20 лютого 2017 року // tsn.ua/politika/trivozhne-rishennya-yak-svit-vidreaguval-na-viznannya-rosiyeyu-pasportiv-lnr-i-dnr-883928.html

²⁷ Крістофер Міллер. Вечера з экс-депутатами Держдуми Росії, які втекли до України. – 20 лютого 2017 року // <https://www.radiosvoboda.org/a/28320784.html>

«державної зради» колишнього президента Віктора Януковича²⁸. Генеральний прокурор України Юрій Луценко зазначив з цього приводу: «Ми допитали двох депутатів Держдуми РФ (також Іллю Пономарьова. – *Авт.*). Вони свідчать про те, що механізм введення військ РФ на територію України був запущений Кремлем ще в грудні, коли Майдан ще стояв в центрі Києва. Під час візиту [помічника президента Росії] Суркова в грудні вже говорилося про ймовірне військове вторгнення»²⁹.

Радник глави МВС Антон Геращенко повідомив, що убивця Вороненкова Олександр Паршов був агентом російських спецслужб. Юрій Луценко стверджував, що мотивом вбивства Вороненкова могли стати наміри створення центру, який мав викривати корупцію у лавах ФСБ, а також участь у незаконному обігу наркотиків.

Паралельно справу про вбивство було порушено Слідчим комітетом Росії³⁰.

Так чи інакше, убивство у центрі столиці показало, що Україна є активним полем дії спецслужб різних країн, діяльність яких несе загрози громадській безпеці. Переважна більшість опитаних експертів 57% оцінила роботу вітчизняних спецслужб у протидії загрозам з боку російських спецслужб як недостатньо ефективну. Водночас, 92% опитаних вважають дії російських спецслужб на території України серйозною загрозою національній безпеці.

3. ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Одним з ключових ризиків для стабільності політичної системи є корупція, протидія якій викликає конфлікти між різними групами інтересів і правоохоронними органами, які бувають втягнуті у конфлікти на стороні тих чи інших політичних команд. В моніторинговий період таку боротьбу з використанням інституційних механізмів продемонструвала «справа Насірова».

У березні 2017 року Національне Антикорупційне бюро України вручило підозру голові Державної фіскальної служби Роману Насірову, який у той час перебував у лікарні. На думку НАБУ, керівник ДФС без належних підстав реструктуризував зобов'язання щодо ренти низки підприємств у сфері газовидобування, кінцевим бенефіціаром яких виступав Олександр Онищенко, завдавши збитку державі на суму близько 2 млрд. гривень. Рішенням Кабінету міністрів Романа Насірова, який свого часу був рекомендований на посаду оточенням колишнього прем'єр-міністра Арсенія Яценюка, на час слідства було усунуто з посади. Тимчасово виконувачем обов'язки було призначено Мирослава Продана, який свого часу очолював фіскальні структури у Вінницькій області і вважається людиною з оточення Президента.

Від самого початку слідства щодо справи Насірова виникла суперечка між керівництвом різних правоохоронних органів. Генпрокурор Юрій Луценко, коментуючи дії НАБУ, заявив, що детективи не повинні були вручати підозру людині пізно ввечері, яка до того ж

²⁸ Там само.

²⁹ Хто такий Вороненков і що він робив в Україні – 23 березня 2017 року // <http://www.pravda.com.ua/news/2017/03/23/7139050/>

³⁰ У Росії порушили справу за фактом вбивства в Києві экс-депутата Вороненкова/ – 29 березня 2017 року // <http://nv.ua/ukr/world/countries/u-rosiji-porushili-spravu-za-faktom-vbivstva-v-kijevi-eks-deputata-voronenkova-zmi-887078.html>

знаходиться під наркозом³¹. На це представники НАБУ відповіли, що діяли у відповідності до норм закону, у момент вручення повідомлення про підозру голова ДФС перебував у притомному стані і не потребував невідкладної медичної допомоги, до того ж на процесуальні дії не розповсюджується заборона проведення слідчих дій з 22.00 до 6.00³². Як вказав Генеральний прокурор, напередодні під час зустрічі з ним «Насіров сказав, що ймовірно в нього великі проблеми з НАБУ і він буде затриманий»³³.

Після певних зволікань, пов'язаних із скаргами обвинувачуваного на стан здоров'я та процедурних моментів, Солом'янський суд Києва вночі 7 березня арештував Насірова на 60 діб із правом внесення застави у 100 млн. гривень. Водночас, представник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури заявив, що Насіров з 2012 року має також громадянство Великобританії³⁴. 16 березня після внесення застави, Насірова було звільнено під домашній арешт. Також НАБУ провело інші арешти у ДФС.

У той же час, керівник НАБУ Артем Ситник заявив про тиск на експертів, які задіяні у розслідуванні справи Насірова та процесуальні затягування у суді: «В Україні за всю історію незалежності працювала така схема: спочатку була одна влада, потім вона змінювалася, і нові політики починали полювання за попередниками. Звичайно, дуже цікаво отримувати санкції на обшук в адміністрації Путіна. Це дуже «продуктивно» для слідства. Або, наприклад, намагатися заочно засудити Курченка (бізнес-компаньйона родини Віктора Януковича. – *Авт.*) і компанію. Це легше, тому що немає ніякого опору. А коли ми говоримо про розслідування справ за діючими чиновникам, опір в тисячі разів сильніше»³⁵.

Проти НАБУ та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури було розгорнуто негативну піар-кампанію у ЗМІ та соцмережах. Водночас, захист Насірова заявляв про начебто неправомірні дії НАБУ під час затримання, повідомлення про підозру та обрання запобіжного заходу экс-голови ДФС. У травні Генеральна прокуратура та МВС спільно з СБУ провели показову масштабну спецоперацію проти чиновників-податківців часів Януковича, у результаті якої було затримано 24 особи. Головний військовий прокурор України Анатолій Матіос заявив, що спецоперація з масових арештів экс-посадовців України відбулася за сприяння відстороненого голови Державної фіскальної служби України Романа Насірова: «Цю операцію нам не вдалося би зробити, якби нам не допоміг голова Державної фіскальної служби Роман Насіров. Він розібрався в нетрях податкового законодавства, у всіх порушеннях, це тільки завдяки його сприянню основний масив роботи був зроблений. Я не соромлюся цього сказати, це людина, яка в цьому сегменті зробила все, для того, щоб відкрити усі ці незаконні податкові майданчики і допомогти нам довести і зібрати докази причетності як жінок, так і чоловіків»³⁶. Пізніше Юрій Луценко наголосив, що Насіров виконував свою роботу і не допустив витоку інформації,

³¹ Луценко вказав на помилку НАБУ в діях проти Насірова. – 5 березня 2017 року // <https://www.obozrevatel.com/crime/43906-lutsenko-ukazal-na-oshibku-nabu-v-dejstviyah-protiv-nasirova.htm>

³² НАБУ відповіло Луценку на "помилки" в діях проти Насірова. – 6 березня 2017 року // <https://www.obozrevatel.com/crime/61537-nabu-otvetilo-lutsenko-na-oshibki-v-dejstviyah-protiv-nasirova.htm>

³³ Насіров був у Луценка за день до затримання. – <http://www.pravda.com.ua/news/2017/04/14/7141229/>

³⁴ Прокурор заявив, що Насіров має британський паспорт. – 6 березня 2017 року // <http://glavcom.ua/news/-prokuroor-zayaviv-shcho-nasirov-maje-britanskiy-pasport-401876.html>

³⁵ Диана Давитян В погоні за корупцією. Артём Ситник о деле Романа Насирова и допросе Рината Ахметова. – 10 березня 2017 року // <https://focus.ua/country/367733/>

³⁶ Затримати экс-посадовців допоміг Насіров. – 24 травня 2017 року // http://24tv.ua/ukrayina_tag1119?utm_source=seocopy

який міг зірвати спецоперацію: «Не можна говорити, що він чорний, і не можна говорити, що він білий. Він виконував те, що мав виконувати»³⁷.

Стає очевидним, що представники різних правоохоронних органів по-різному оцінюють справу Насірова, а опоненти НАБУ намагаються представити її як вияв вузьковідомчих інтересів цієї структури. Таким чином, можна констатувати новий конфлікт між НАБУ та Генпрокуратурою. Цю тезу підтверджують 64% респондентів, які також вважають, що протистояння між правоохоронними органами наносить шкоду боротьбі із корупцією в Україні.

ВИСНОВКИ

У відповідності до даних моніторингу позицій політичних груп і рішень, в Україні зберігає своє значення низка факторів, що провокують низьку передбачуваність рішень та значний вплив тіньових інтересів на зміст рішень.

Рівень ризиків, що впливають на політичну стабільність в країні, коливається на рівні 7-8 балів (вищий від середнього рівень непередбачуваності), що характеризується наступними факторами:

- наявність зовнішніх загроз державній і суспільній безпеці,
- поляризованість політичного поля,
- високий рівень «людського фактора» у процесі ухвалення рішень,
- підготовка рішень у закритий спосіб в інтересах учасників ухвалення рішень,
- недостатня відкритість та інклюзивність у процесі ухвалення рішень,
- недостатнє визнання і слідування процедурам;
- слабка прогнозованість рішень, втручання уряду у справи корпорацій,
- високий рівень корупції;
- злиття бізнес-інтересів (корпоративних інтересів) із можливостями приймати державні рішення або суттєвим чином впливати на них;
- можливість використовувати владний ресурс в корпоративних інтересах
- високий ступінь залежності судової системи від зовнішніх впливів, правовий нігілізм.

У моніторинговий період структура політичних ризиків суттєво не змінилася. Насамперед, вони зумовлені війною на Сході, протистоянням між групами олігархату всередині країни, спробами дестабілізувати суспільно-політичну ситуацію, корупцією, слабкою контрольною роллю судової системи. Можна констатувати, що в українському політичному середовищі існують два протилежних вектори. З одного боку, владні еліти намагаються діяти на основі усталеної неопатримоніальної моделі, яка включає в себе непрозорі політичні практики та базується на прагненні здобувати ренту з владних відносин, з іншого боку, активна частина українського суспільства вимагає поглиблення і пришвидшення реформ управління державою, розбудови модерної конкурентної демократії, що ґрунтується на засадах верховенства права. При цьому, ці суперечності набувають характеру суспільно-політичного несприйняття, коли сторони відмовляються від будь-яких компромісів.

³⁷ Не можна говорити, що Насіров чорний чи білий. – 25 травня 2017 року // <https://tsn.ua/politika/ne-mozhna-govoriti-scho-nasirov-chorniy-chi-bilyi-lucenko-935367.html>

Рівень демократичної консолідації залишається доволі низьким, існує ризик консервації неопатримоніальної моделі, використання механізмів і засобів держави в часткових політичних цілях, прагнення діяти усупереч правовим принципам.

Сила політичних ризиків в Україні відзначається тенденцією до збереження у короткостроковій (4-6 місяців) і середньостроковій (12 місяців) перспективі.

ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ

За нашими оцінками, у середньостроковій перспективі слід очікувати суттєвої деескалації бойових дій на Донбасі та активізації дипломатичних і миротворчих зусиль щодо вирішення конфлікту, які у довгостроковій перспективі приведуть до згортання активності і присутності Росії у процесі насаджування сепаратистських утворень, але у часі ці результати будуть пов'язані із президентськими виборами в Росії. Водночас, не йдеться про радикальну зміну політичного курсу російських еліт, а лише про «умови торгів» щодо українських територій – Криму і Донбасу.

У будь-якому разі суспільна і політична реінтеграція Донбасу за умов відсутності ефективної стратегії завоювання «сердця і думок» у довгостроковій перспективі становитиме серйозний виклик демократичній консолідації в Україні і може стати об'єктом дій анти-системної опозиції, проросійських і підтримуваних Росією політичних сил.

У питанні деокупації Криму наразі не можна констатувати більш-менш чіткої стратегії його вирішення як з боку української влади, так і світового співтовариства. Розгляд питання про кримськотатарську автономію здатен активізувати міжнародну дискусію щодо кримського питання і посилити політичну суб'єктність кримськотатарського народу.

Наближення президентських виборів, що відповідно до Конституції України, мають відбутися у березні 2019 року, підштовхуватиме до реалізації різними політичними силами сценаріїв дестабілізації, живлення не тільки протестних настроїв щодо владної команди, але й дій. Реакцією на це, а також чинником у боротьбі із загрозами безпеці стане активізація спецслужб у боротьбі із тероризмом і злочинністю. В умовах слабкості демократичного контролю у довгостроковій перспективі така активізація може призвести до обмеження громадянських свобод в Україні.

Одним із основних політичних викликів у середньо- і довгостроковій перспективі залишатиметься протидія корупції, і його значення зростатиме у міру розгортання передвиборчої кампанії. В умовах, коли владні еліти будуть намагатися законсервувати політичні відносини у тому вигляді, як вони є, позиціонуючи це як «стабільність», контролі у середньостроковій перспективі будуть прагнути до подальшої політизації процесу боротьби із корупцією, що призведе до зростання напруги між різними правоохоронними відомствами і негативно позначиться на їх ефективності.

Водночас, «молдавський сценарій», коли на фоні дискредитації правлячих еліт шляхом виборів до влади приходить проросійський кандидат, у довгостроковій перспективі є, на нашу думку, маловірогідним.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЕКТ УНЦПД ІЗ ОЦІНЮВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ

Український незалежний центр політичних досліджень, володіючи багаторічним досвідом аналізу політичних процесів та умов діяльності інститутів політичної системи, у 2008 році започаткував проект, пов'язаний із виявленням чинників політичних ризиків в Україні.

У контексті і цілях даного проекту політичний ризик розуміється як тенденції, що провокують стан невизначеності у процесі ухвалення політичних і державних рішень і перешкоджають передбаченню і плануванню дій на ринках країни. Політичні ризики виростають з політичних відносин, тобто відносин із приводу влади, лежать у полі ухвалення політичних рішень і як такі впливають на позиції агентів інших полів. Поняття «політичний ризик» не співпадає за об'ємом з поняттям «політична стабільність» і стосується дій/бездіяльності національного Уряду, що стрімко і неочікувано змінюють умови роботи економічних агентів на ринках та негативно впливають на становище різних соціальних і політичних груп. Політична нестабільність розглядається як елемент структури політичних ризиків.

Завдання, поставлене УНЦПД у проекті, – на основі оцінки глибини політичних ризиків в Україні і ваги їх чинників спрогнозувати вірогідність збереження їхнього впливу у коротко- та середньостроковій перспективі.

Предмет – оцінка розстановки і співвідношення груп політичного впливу як всередині країни, так і за кордоном, аналіз позицій груп впливу.

Методологія – опитування експертів (анкетування) на предмет оцінки впливу визначених чинників, ідентифікація груп політичного впливу, оцінка позицій груп.

Матеріали – моніторинг рішень і проектів рішень органів державної влади в Україні та за її межами в рамках, що стосуються України, моніторинг процедур ухвалення рішень (парламентські, урядові процедури), моніторинг політичного процесу.

Перегляд оцінок здійснюється систематично.

Методологія та загальна редакція – Світлана Конончук.

Моніторинг та опитування експертів – Світлана Горобчишина.

Проект із оцінювання політичних ризиків реалізується за сприяння Національного Фонду підтримки демократії (США). Усю відповідальність за зміст матеріалів несе УНЦПД.